

Šéfredaktorem z úleku

Moje nejzazší vzpomínka na *Sociologický časopis* se váže k úžasu, který mne popadl, když jsem spatřil jeho první oranžové číslo za výlohou nakladatelství Československé akademie věd. V roce 1965 se totiž slovo „sociologie“ ještě nestačilo vymanit z tabu, kterým tuto disciplínu obdařili komunisté, v jejichž ideologii byla nebezpečnou buržoazní pseudovědou. Už jen tisknout samotné toto slovo mělo ještě nádech smělých činů. Založení časopisu pod vedením Ireny Dubské jistě takovým činem bylo a pro tehdy pilného čtenáře *Filosofického časopisu* nabíze-lo mnohem záživnější čtení, které se významně podílelo na jeho dalším zaměření.

V té době jsem ovšem nemohl ani pomyslet na nějaké autorské angažmá – s ohledem na můj kádrový profil bylo uplatnění ve společenských vědách jen bláhovým snem. V polovině šedesátých let se však vynořovala „lidská tvář“ režimu, což v důsledku vedlo k tomu, že ve třetím ročníku SČ se objevilo mé jméno pod „informací o disertacích ze sociologie“, což mne nadmulo pýchou od té doby už nikdy se vyskytnuvší. Byl to první úkol zadaný mi Pavlem Machoninem, tehdy pověřeným řízením instituce s odpudivým názvem Ústav marxismu-leninismu pro vysoké školy University Karlovy, na němž založil „podvratné“ pracoviště empirické sociologie. K tomuto účelu bylo angažováno několik začínajících badatelů vesměs vzdělání filozofického či historického, s jedinou výjimkou absolventa Vysoké školy ekonomické, což byl tedy můj případ.

V časopise jsem pak brzy pokročil z rubriky Zprávy a informace do rubriky Recenze (tehdy najmě francouzských děl po inspirativním pobytu v Paříži) a posléze i do rubriky Stati. První můj článek se ocitl v čísle, které sestavil Machonin jako tápavé prolegomena nadcházejícího velkého výzkumu sociální stratifikace a mobility, provedeného v roce 1967. Recenzní řízení ovšem tehdy bylo vlažné, pokud jaké, takže mnohé své články bych si sám k otištění dnes zajisté nedoporučil. Pak ovšem nastoupily dvě dekády husákovského bezčasí, kdy jsem publikoval spíše v „méně angažovaných“ periodikách.

Bezčasí však opět vkráčelo do dějin a začaly se dít věci. Na počátku roku 1990 mne oslovil nový ředitel obnoveného Sociologického ústavu AV ČR Jiří Musil, abych se ujal vedení časopisu. Úlek a mráкотy byly mojí první reakcí, neboť jsem netušil, co bych si s takovou funkcí při své naprosté nezkušenosti počal. Moje rezistence slábla až po mnohatýdenních konzultacích, často vedených v pivnici U Zlatého tygra s kolegy Janem Hartlem a Petrem Matějí. Tam se začalo rýsovat jakési řešení v podobě úzké výkonné rady a širokého redakčního kruhu, kterážto uskupení by mi pomohla ve startovních svízích. Jako hlavní problém jsem viděl získávání článků v dobově žízňivých okruzích, takže jsem v radě rozdělil jakési tematické pašálky – ať se kolegové a kolegyně starají!

Taková koncepce samozřejmě zaváněla dirigismem odkazujícím na komunistickou éru. Avšak tehdy, v čase překotných společenských změn a záplavy

nových informací, při slabé znalosti světové literatury a přístupů jsem viděl jako nadějný postup „aktivní akvizici“. U kulatého stolu věnovaného „dluhům Sociologického časopisu“ (č. 2/1991) jsem mudroval o zlatých časech pro sociologii z hlediska latentní poptávky, které však zdaleka neodpovídá nabídka textů. Členové redakční rady – jako správci tematických domén – měli tedy vyhledávat a přesvědčovat potenciální autory, pomáhat jim dovést texty do kýžené podoby. Tedy jaksi opak dnešního, standardně očekávacího přístupu, v němž tematika nabízených textů už nehraje žádnou větší roli.

Vedle dvanáctičlenné rady se měl o blaho časopisu trochu starat i mnohem početnější redakční kruh, zejména pokud šlo o získávání článků z ciziny, tolik potřebných pro zaplnění časopisu a hlavně poučení pro naše, málo zkušené autory. Proto v něm zasedlo i mnoho zahraničních českých badatelů: Ivan Gaďourek, Jiří Nehněvajsa a Zdeněk Suda z první emigrace, Zdeněk Strmiska z druhé emigrace a Václav Bělohradský ze třetí emigrace. Osobně se však jen několikrát sešli jen jeho pražští členové a role kruhu zůstala spíše ornamentální než praktická, k očekávané akvizici pohříchu nedošlo.

Všechno bylo tedy trochu jinak než zamýšleno, nezkušenost byla všeobecná a přes tehdejší nadšení zůstala dychtivost zkoumat a spisovat slabší než – nikdy explicitně neformulované – výzvy a požadavky doby. To se týká i mé vlastní dychtivosti ohledně naplnění záměrů, které jsem si vytyčil: pořádat kulaté stoly, držet v časopise různé rubriky (včetně hojných zpráv a historických dokumentů), hledat nepokrytá témata a k nim autory, opatřovat „výbojné statí“ širší diskusí. V prvních dvou ročnících se snad něco podařilo, pak už časopis vklouzával do rutiny. Celkově vzato, implementace onoho „nestandardního“ přístupu se moc nepovedla. Ten standardní by ale pravděpodobně tehdy selhal zcela.

Poučení jsem tehdy hledal i v zahraničí. Když jsem v roce 1992 pobýval v Londýně, vyjednal jsem si k tomuto účelu hostování na jednom zasedání rady *British Journal of Sociology*. Takže jsem zíral na úplně jiný redakční svět: překypující nabídku článků, zaběhanou rutinu výběru, věcnou finální diskusi v radě o nejlepších textech, které si členové rady předtím přečetli – ne-li úplně všichni, tak zjevně většina z nich. Zatím i u nás ovšem vývoj šel směrem ke standardní situaci „pasivní akvizice“. Pokud jde o nabídku rukopisů, zapůsobila nakonec metla „publish or perish“ či spíše tlak na bodové vykazování výsledků v periodiku s impaktovým faktorem.

Významným počinem bylo založení anglické verze časopisu – s touto myšlenkou přišel neúnavný inovátor, Amerikou tehdy čerstvě nabitý Petr Matějů, který se významně podílel na její koncepci a startu. Zkušební číslo vyšlo v roce 1992 a od dalšího roku pak už vycházel *Czech Sociological Review* (CSR) pravidelně dvakrát ročně jako samostatný časopis, byť pod stejným vedením. Tak tomu bylo až do roku 2001, kdy došlo k formálnímu sloučení české a anglické verze, avšak při nastolení autonomie redakčních rad a řízení.

Redakční rada CSR měla špičkové zahraniční členy, kteří nebyli jen ornamentem. Jednou se rada sešla v plném složení a několikrát alespoň v částečném.

Konzultace po emailu byly běžné a kontakty s některými členy exkluzivní – především se Steinem Ringenem, který si Prahu zamiloval a chtěl jí dodat lesku v oblasti společenských věd. Na počátku devadesátých let uspořádal na tehdy založené Středoevropské univerzitě v Praze několik mezinárodních seminářů a v kuloárech diskutoval záměr založit středoevropský sociologický časopis, který by měl – bezpodmínečně – v názvu jméno této naší matky měst. Škoda – máme-li *Prague Economic Papers*, mohli jsme mít i *Prague Sociological Journal*.

Pro editaci příspěvků do CSR jsme potřebovali rodilé mluvčí – naším prvním spolupracovníkem byl mladý americký historik Brad Abrams, který pobýval v Praze kvůli své disertaci, sledující vývoj české kultury v letech 1945–1948. Jeho práce, doplněná a upravená, vyšla v roce 2005 pod názvem *The Struggle for the Soul of the Nation: Czech Culture and the Rise of Communism*. První kmenovou editorkou časopisu se stala „Štěpánka“ Howard, ekologická aktivistka z Nového Zélandu. Po několika následných experimentech nakonec přišla Kanaďanka Robin Cassling, přepečlivá editorka až do dnešních dnů. Tu už pro časopis objevila Jitka Stehlíková, nejdéle sloužící výkonná redaktorka (1992–2004), půvabná básnířka a jogínka.

Od samého počátku jsem viděl své působení jako dočasné a funkci šéfredaktora jako rotační, s periodou zhruba tříletou. Tu jsem dodržel, ostatně jsem byl věčným žadoněním o články docela unavený a výměnu „košty“ jsem považoval za nutnou. Až po letech jsem pak přijal nabídku ujmout se vydávání dvou čísel *Czech Sociological Review* ročně (2002–2008). Výrazným obohacením časopisu se stala – do té doby značně zanedbávaná – rubrika recenzí, které se ke konci roku 2007 s velkým nasazením ujal vlámský politolog Pieter Vanhuysse. Pod jeho rukama se tato rubrika stala široko daleko nejlepší informací o knihách týkajících se postkomunistického světa – a nejen něho.

Těší mne, že *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* je standardním odborným periodikem se slušným renomé. Ač se už dočkal svých padesátin, nemluvil bych o tradici – minulost byla všelijaká a navazování na to „nejlepší z ní“ zavání frází. Takže se omezím na přání mnoha zajímavých článků a dychtivých čtenářů do jeho dalších let a desetiletí.

Jiří Večerník